

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Тези присвячено дослідженню сучасних тенденцій кредитного стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні під впливом нестабільної ситуації на фінансових та товарних ринках і військових дій. Визначено суперечності між значним попитом малих і середніх підприємств на кредитні ресурси та можливостями банків щодо їх надання. Окреслено шляхи вирішення проблемних аспектів розвитку кредитних стимулів для малого та середнього підприємництва.

Ключові слова: *кредитні стимули, банківське кредитування, переваги банківського кредитного стимулювання, інвестиційне кредитування.*

Ефективна діяльність малих та середніх підприємств, виконання ними інноваційних та соціальних функцій може запобігти негативному впливу воєнних ризиків на економіку, стати стимулюючим чинником економічне зростання. Така ситуація пов'язана з тим, що нині економічна ситуація України залежить від діяльності обмеженої кількості великих підприємств, які не можуть ефективно працювати або повністю зруйновані через військові дії. З огляду на це посилюється роль малих і середніх підприємств у вітчизняній економіці, особливо в соціально-економічній сфері. Утім, сьогодні головними перешкодами розвитку малого та середнього підприємництва є недостатність власних фінансових ресурсів через нестабільну ситуація в країні, а звідси – гостра потреба розширення банківської та державної підтримки розвитку цього сегменту підприємництва, усунення перешкод у розширенні, насамперед, банківського стимулювання їх розвитку.

Банківська підтримка зазвичай забезпечується шляхом використанням кредитних ресурсах банків, а різноманітність потреб малого та середнього підприємництва визначає різноманіття кредитних продуктів, які пропонують вітчизняні банки. Сьогодні залежно від рівня розвитку та потреб малого та середнього підприємництва банки можуть різними видами та формами кредитів стимулювати розвиток малих та середніх підприємств, зокрема, такими послугами банків є – надання кредитів (зокрема, овердрафт, на поповнення обігових коштів, на інвестиційні цілі тощо), придбання цінних паперів, проектне фінансування, лізингові та факторингові операції [1]. Відтак основним для малого та середнього бізнесу було і залишається інвестиційне кредитування, завдяки якому можуть розвиватися та створюватися нові ідеї та підприємства, які водночас стимулюють розвиток економіки, збереження екологічної та продовольчої безпеки, підвищення добробуту суспільства в довгостроковій перспективі [2]. Водночас через

неможливість банку швидко і точно оцінити кредитні ризики в сегменті кредитування малих і середніх підприємств унаслідок нестабільної ситуації на ринках, військових дій на території країни, обмеження роботи цих підприємств через перебої з освітленням та електропостачанням, через складнощі в отриманні інформації, відсутність надійних гарантій, обмеженість кредитної історії або її відсутність тощо, кредитування з боку банків таких підприємств є ще обмеженим і не задовольняє їх попит на кредитні ресурси. Наведені в табл. 1 показники відображають сучасні тенденції розвитку кредитування малих і середніх підприємств вітчизняними банками за 2017 – вересень 2022 рр.

Таблиця 1

Кредити, надані банками малим і середнім підприємствам в Україні за 2017 – вересень 2022 рр. (залишки коштів на кінець періоду, млн грн)

Період	Усього	у тому числі за валютами		у тому числі за розміром суб'єкта господарювання					
				суб'єкти середнього підприємництва			суб'єкти малого підприємництва (крім мікропідприємництва)		
		національна валюта	іноземна валюта	Усього	у тому числі		Усього	у тому числі	
			національна валюта	іноземна валюта		національна валюта		іноземна валюта	
2017	3 942	3 259	683	337	245	92	364	165	199
2018	5 105	4 554	551	375	302	73	316	186	130
2019	6 294	5 880	415	397	364	33	290	208	82
2020	6 900	5 996	904	416	394	22	286	214	72
2021	11 808	11 137	671	666	563	104	340	321	19
2022 вересень	11 652	10 938	714	737	618	119	319	295	24

Джерело: складено на основі [3; 4]

Порівнюючи показники 2017 р. та 2022 р. можна відмітити зростання обсягів кредитування у 2,95 рази (з 3 942 млн. грн. до 11 652 млн. грн.). При цьому більша частина кредитів видані у національній валюті, оскільки нестабільний курс валют за ці роки спричинив зниження обсягів кредитування в іноземній валюті. Таким чином, можна стверджувати, що кредитування малого та середнього підприємства не втратило своєї актуальності, навпаки, через нестабільні політичні, військові та економічні обставини банки більше стимулюють кредитними ресурсами розвиток та підтримку таких підприємств.

Водночас, як свідчать офіційні дані Національного банку, через нестабільну ситуацію в Україні на початку 2022 р., інвестиційне стимулювання малого та середнього підприємництва скоротилося [3; 4], що вказує на високі ризики даного виду стимулювання, оскільки в часи війни дуже складно розглядати інвестиції на довгий строк. Основним видом стимулювання такого підприємництва в 2022 р. було кредитування на поповнення фінансових ресурсів через їх нестачу. Для розкриття значимості інвестиційного кредитування малого та середнього підприємництва в Україні доцільно порівняти його з іншими видами банківських кредитних стимулів (рис. 1).

Як свідчить порівняльний аналіз, банки віддають перевагу кредитуванню поточної діяльності підприємств, аніж інвестиційної, яка є дуже ризикована для банків. Причиною такої ситуації можуть бути такі чинники: *кредитні операції*

мають вищу дохідність, аніж інвестиційні; рівень ціни інвестиційного кредиту перевищує його дохідність; обмеження можливостей банків через вимоги НБУ щодо обов'язкового резервування таких операцій; високий ризик неповернення вкладених коштів через нестабільну економічну та політичну ситуацію й нестабільний курс валют для інвестицій в іноземній валюті тощо.

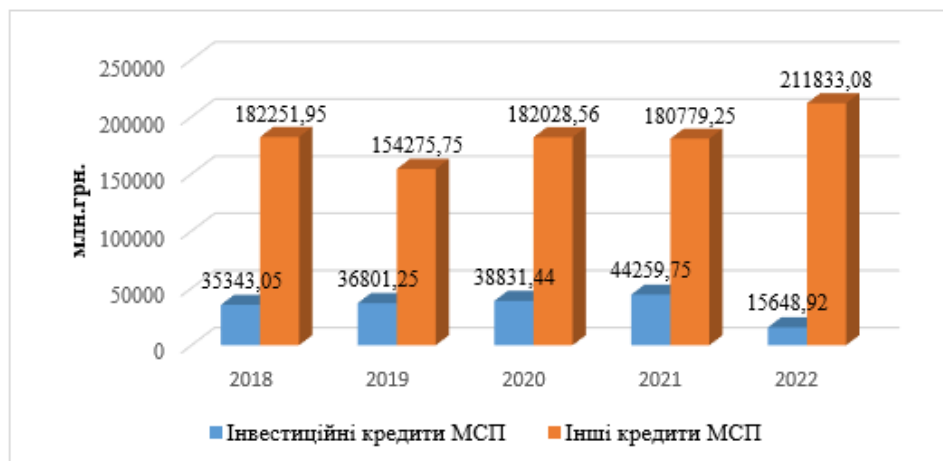

Рис. 1. Порівняльна діаграма кредитних операцій малого та середнього підприємництва в Україні на кінець 2018-2022 рр. (млн. грн.)

Джерело: побудовано на основі [3; 4]

Для того, щоб збільшити пропозицію кредитів в інвестиційну діяльність банкам необхідно, насамперед, розробити ефективну інвестиційну стратегію, яка б враховувала сучасні економічні, політичні, соціальні та військові реалії в країні, а також застосовувати ефективні інструменти управління ризиками активних та пасивних операцій банків з використанням сучасної портфельної теорії.

Отже, робимо висновок, що тенденції, які намітились сьогодні в стимулюванні банками діяльності малого та середнього підприємництва, вимагають розробки нових інноваційних підходів до забезпечення потреби у фінансових ресурсах, а ці підходи мають відповідати стратегічним цілям та реальним можливостям економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Основи банківського обслуговування різних секторів економіки / в кн. Банківська справа / уклад. Луців Б. Л. – Тернопіль : ТНЕУ, 2020. – 67 с. URL. <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/40892> (дата звернення: 05.03.2023).
2. Костирко Л.А., Серeda О.О. Фінансовий потенціал як об'єкт фінансового регулювання розвитку суб'єктів господарювання. *Вісник соціально економічних досліджень*. № 1 (69). 2019. С.149-157.
3. Статистика фінансового сектору. Офіційний сайт Національного банку України. URL. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 05.03.2023).
4. Статистика Національного банку. Офіційний сайт Національного банку України. URL. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbustatistic> (дата звернення: 05.03.2023).